

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
МИКОЛАЇВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ АГРАРНИЙ УНІВЕРСИТЕТ

Факультет культури й виховання

Кафедра іноземних мов

ЛАТИНСЬКА МОВА:

методичні рекомендації для аудиторної роботи здобувачів вищої освіти ступеня
«бакалавр» денної форми навчання спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна
санітарія і експертиза» денної форми навчання

УДК 811.124

Л 27

Друкується за рішенням науково-методичної комісії факультету культури й виховання
Миколаївського національного аграрного університету від 23.04.2021, протокол № 8

Укладач:

Ж. В. Ігнатенко – викладач кафедри іноземних мов Миколаївського національного аграрного
університету

Рецензенти:

О.О. Старшова – кандидат філологічних наук, доцент кафедри англійської філології
Інституту філології ЧНУ імені Петра Могили

К.В. Тішечкіна – кандидат філологічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов
Миколаївського національного аграрного університету

ПЕРЕДМОВА

Методичні рекомендації призначені для ознайомлення здобувачів вищої освіти 1 курсу з латинською мовою, правилами читання, граматиною і латинською термінологією на факультеті ТВППТ для спеціальності 212 «Ветеринарна гігієна, санітарія і експертиза». Весь матеріал вивчається на базі анатомічної термінології.

Розвиток сучасної науки і практики висунув вимогу термінологічної спрямованості процесу навчання у вузі. Саме терміни морфологічної, анатомічної і зоологічної номенклатури повинні постійно перебувати в полі зору студента ветеринарної медицини факультету ТВППТ. У методичних рекомендаціях приділено увагу термінологічному словнику і словотворенню.

Метою методичних рекомендацій є навчити здобувачів вищої освіти читати і перекладати зі словником латинські тексти, сформувати навички і вміння практичного застосування клінічної, анатомічної, зоологічної і ботанічної термінології, оволодіння і систематизація лексико-граматичного матеріалу з дисципліни «Латинська мова (термінологія)» в обсязі програми для вищих навчальних закладів здобувачів ступеня вищої освіти «бакалавр» денної форми навчання за всіма напрямками підготовки МНАУ.

При складанні методичних рекомендацій були використані різні матеріали як українських, так і іноземних авторів.

Методичні рекомендації підготовлені відповідно до програми для вищих навчальних закладів і розраховані на 30 годин аудиторних занять. За кожний розділ студент може отримати від 10 до 20 балів.

МОРФОЛОГІЯ

§1. ЧАСТИНИ МОВИ

У латинській мові 10 частин мови: 5 самостійних і 5 службових.

Самостійні частини мови

Іменник - *Nomen substantivum*
Прикметник - *Nomen adiectivum*
Дієслово - *Verbum*
Займенник - *Pronomen*
Числівник - *Nomen numerale*

Службові частини мови

Прислівник - *Adverbium*
Прийменник - *Praepositio*
Сполучник - *Coniunctio*
Частка - *Particula*
Вигук – *Interiectio*

Майже 90% біологічної номенклатури становлять іменники та прикметники. Тому саме цим частинам мови ми приділяємо найбільшу увагу в нашому курсі латині.

§ 2. ІМЕННИК ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ІМЕННИКІВ

У латинській мові, як і в українській, іменники мають граматичні категорії роду, числа та відмінка.

Рід іменників

Іменники в латинській мові належать до одного з трьох родів:

genus masculinum (*m*)* - чоловічий рід
(рід) femininum (*f*) - жіночий рід
neutrum (*n*) - середній рід
commune (g.c.) – загальний рід (у назвах тварин)

Рід іменників у латинській та українській мовах часто не збігається. Наприклад: слово *spica* - *колос* у латинській мові належить до жіночого роду, а в українській - до чоловічого. Слово *flos* - *квітка* в латинській мові належить до чоловічого роду, а в українській - до жіночого. Слово *lingua* - *язик* в латинській мові належить до жіночого роду, а в українській - до чоловічого. *Incisura* – *вирізка* в обох мовах є жіночим рідом. Тому при визначенні роду латинського іменника не слід орієнтуватися на рід відповідного іменника в українській мові, треба дивитись на закінчення іменника у називному відмінку однини, а також на його значення.

NB! У словниках рід іменників скорочено позначається початковими буквами. Деякі назви дерев та кущів належать до чоловічого роду або середнього роду:

Рід іменника в латинській мові визначається:

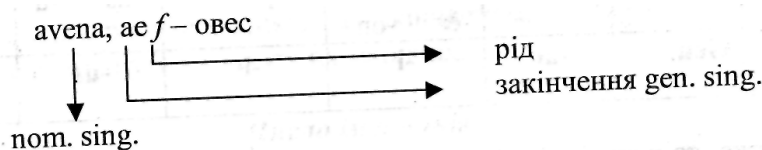
- а) за значенням;
- б) за закінченням називного відмінка однини.

§ 3. СЛОВНИКОВА ФОРМА ІМЕННИКІВ

У словниках латинські іменники подаються таким чином:

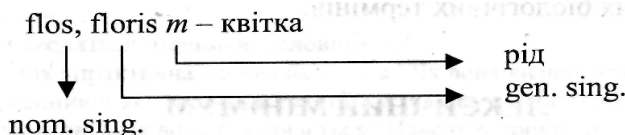
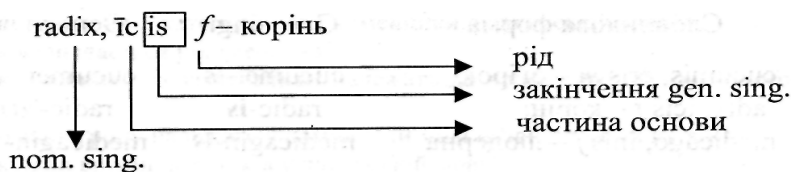
1. Форма називного відмінка однини
2. Закінчення родового відмінка однини
3. Рід іменника
4. Переклад

Наприклад:

NB! Якщо в основі іменника відбуваються зміни, то закінчення gen. sing. подається з частиною основи; якщо слово односкладове, то форма gen. sing. наводиться повністю.

Наприклад:

NB! Іменники слід запам'ятовувати у словниковій формі.

§ 4. ОСНОВА ІМЕННИКА

Основа іменника - це незмінювана частина слова, яка передає його загальне лексичне значення. Практична основа виконує формотворчу функцію – від неї за допомогою відмінкових закінчень утворюються відмінкові форми, а також словотворчу функцію – від цієї основи утворюються похідні слова за допомогою префіксів, суфіксів або складні слова шляхом складання основ.

Основа по своєму буквеному складу може відрізнитись від форми називного відмінка однини, особливо в іменниках (і прикметниках) III-ої відміни. Нові елементи, що з'явилися в основі, вказуються у словнику разом із закінченням род. відмінка.

NB! Для того щоб визначити основу латинського іменника, необхідно поставити його у форму родового відмінка однини (gen.sing.) і відкинути закінчення.

Наприклад:

Словникова форма	Gen. sing.	Основа
planta, ae <i>f</i> - рослина	plant-ae	plant-
scapula – лопатка	scapulae	scapul-
musculus – м'яз	musculi	muscul-
apex – верхівка	apecis	apic-
pes – нога	pedis	ped-
species, ei - вид	speci-ei	speci-

Як видно з наведених прикладів, у більшості іменників I, II, IV і V відмін практична основа збігається з основою в називному відмінку. Але в іменників III відміни практична основа слова часто не збігається з основою N називному відмінку. Тому у словниковій формі іменників III відміни пишеться закінчення gen. sing, з частиною основи, в якій відбулися зміни. Щоб визначити основу іменника III відміни, слід поставити його у форму gen. sing, і відкинути закінчення -is.

Наприклад:

Словникова форма	Gen. sing.	Основа
cucumis, eris <i>m</i> - огірок	cucumer-is	cucumer-
radix, icis- корінь	radic-is	radic-
medicago, inis- люцерна	medicagin-is	medicagin-

7

Визначення основи іменників необхідне для їх відмінювання та утворення складних біологічних термінів.

Основа необхідна для:

- а) відміни (до неї приєднується закінчення відмінків)
- б) утворення термінів (з'єднання двох чи більше основ в одне слово; з'єднання до основи суфіксів).

Питання для самоконтролю

1. Які граматичні категорії мають іменники в латинській мові?
2. Як визначається рід іменника?
3. Скільки відмінків у латинській мові і які?
4. Як виглядає словникова форма іменника?
5. Що таке основа слова? Наведіть приклади.

§ 5. ВІДМІНИ ІМЕННИКІВ

Іменники в латинській мові поділяються на п'ять відмін. Відміна – declination.

Відміна іменника визначається за закінченням родового відмінка однини (gen. sing.).

Таблиця закінчень називного і родового відмінків латинських іменників

Відміна		I	II	III	IV	V
Число	Відмінок	<i>f</i>	<i>m n</i>	<i>m f n</i>	<i>m n</i>	<i>f</i>
Singularis	Nominativus	-a	-us -er -um -on	різні	-us -u	-es
	Genetivus	-ae	-i	-is	-us	-ei
Pluralis	Nominativus	-ae	-i -a	-es -a(-ia)	-us -ua	-es
	Genetivus	arum	-orum	-um(-ium)	-uum	-erum

Отже, до **першої відміни** належать іменники жіночого роду, які в gen. sing. мають закінчення **-ae**: *planta* - рослина, *plantae* - рослини.

До **другої відміни** належать іменники чоловічого і середнього роду, а також деякі іменники жіночого роду, які в gen. sing. мають закінчення **-i**:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. sing.	<i>daucus</i> – морква	<i>malus</i> – яблуна	<i>folium</i> – листок
Gen. sing.	<i>dauci</i> – моркви	<i>mali</i> – яблуні	<i>folii</i> – листка

До **третьої відміни** належать іменники всіх родів, які в gen. sing. мають закінчення **-is**:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. sing.	<i>cucumis</i> – огірок	<i>lens</i> – сочевиця	<i>secale</i> - жито
Gen. sing.	<i>cucumeris</i> – огірка	<i>lentis</i> – сочевиці	<i>secalis</i> - жита

До **четвертої відміни** належать іменники чоловічого і середнього роду, а також деякі іменники жіночого роду, які в gen. sing. мають закінчення **-us**:

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. sing.	<i>fructus</i> – плід	<i>quercus</i> – дуб	<i>cornu</i> – ріг
Gen. sing.	<i>fructus</i> – плоду	<i>quercus</i> – дуба	<i>cornu</i> – рогу

До **п'ятої відміни** належать іменники жіночого роду, які в gen. sing. мають закінчення **-ei**: *species* - вид, *speciei* - виду.

§ 6. ВІДМІНКОВІ ЗАКІНЧЕННЯ І ВІДМІНИ

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	Vertebr- a	Vertebr- ae
Gen.	Vertebr- ae	Vertebr- arum

Отже, до *першої відміни* належать іменники жіночого роду, які в gen. sing, мають закінчення -ae: planta - рослина, **plantae** – рослини, aqua, ae *f* – вода, vera – істина, prima – перша. До чоловічого роду по значенню належать: agricola, ae *m* - землероб, collége, ae *m* - колега і т. д.

Crista, ae *f* – гребінь

Oculus, i *m* – око

Os, ossis *n* – кість (кістка)

Foramen, inis *n* – отвір

Processus, us *m* – відросток

Facies, ei *f* – поверхня

Оскільки рід – граматична категорія, то належність до того чи іншого роду в латинській та українських мовах може не збігатися. Наприклад, *ligamentum* в латинській мові - іменник середнього роду, а в українській слово *ligamentum* (зв'язка) є іменником жіночого роду. *Radix* - в латинській мові жіночого роду, а в українській (корінь) чоловічого роду і т.д. Іменники латинської мови мають два числа: однина і множина. Так як з шести відмінків, наявних в латинській мові, виключно важливе значення для вивчення ветеринарної термінології мають два відмінки: називний і родовий, то при розгляді відмін будуть даватися тільки форми цих двох відмінків в однині і множині. У латинській мові п'ять відмін іменників. Належність іменника до тої чи іншої відміни визначається по закінченню родового відмінка однини.

9

costa vera - істине ребро

Casus	Singularis	Pluralis	Singularis	Pluralis
Nom.	-a	-ae	costa vera	costae verae
Gen.	-ae	-árum	costae verae	costarum
Dat.	-ae	-is	costae verae	verarum
Acc.	-am	-as	costam veram	costis veris
Abl.	-a	-is	costa vera	costas veras costis veris

Родовий відмінок однини необхідний також для знаходження основи слова, яку отримують шляхом відділення від форми родового відмінка однини його закінчення:

costa, cost-ae *f* - ребро

musculus, muscul-i *m* - м'яз

septum, sept-i *n* - перегородка

основа: **cost-**

основа: **muscul-**

основа: **sept-**

Особливе значення родовий відмінок однини набуває при знаходженні основи більшості іменників III відміни, де основа, як правило, не може бути знайдена за формою називного відмінка:

pulmo, pulmon-is *m* – легені

radix, radic-is *f* – корінь

femur, femor-is *n* - стегно

основа: **pulmon-**

основа: **radic-**

основа: **femor-**

Прикметники I відміни

1. alba - біла	7. profúnda - глибока
2. flava (lútea) - жовта	8. próxíma - найближча
3. longa - довга	9. pura - чиста
4. magna - велика	10. rubra - червона
5. parvaspuria - мала	11. spúrgia - хибна
6. plana - плоска	12. vera - істина

ВПРАВИ

1. Прочитайте вголос і визначте відміни іменників

1. Córdyles, i m – мищелок 2. locus, loci m – місце 3. corpus, córporis n – тіло 4. cortex, córtices m – кора 5. cranium, cranii n – череп 6. arcus, arcus m – дуга 7. frons, frontis f – лоб 8. énteron, énteri n – кишка 9. rabiés, rabiéi f – сказ 10. quercus, quercus f – дуб 11. plica, plicae f – складка 12. venter, ventris m – живіт 13. vesíca, vesícae f – міхур 14. succus, succi m – сік 15. cervix, cervícis f – шия 16. solution, solutiónis f – розчин

2. Прочитайте вголос і перекладіть усно поєднання з іменник + прикметник в *Nominativus singularis*:

1. Planta alba; 2. aqua pura; 3. costa spuria; 4. incisúra profunda; 5. fibra longa; 6. medulla flava; 7. vesíca magna; 8. lámína parva; 9. medulla rubra; 10. apertúra profunda; 11. vita longa;

3. У наступних словах и словосполучень визначте по закінченням відмінок і число, перекладіть їх усно:

1. Fibrárum; 2. aquae; 3. incisúra longa; 4. spina scápulae; 5. sutúra lata; 6. fovea profunda; 7. fractúra costae; 8. ruptúra cardiaae; 9. ala magna; 10. lámína parva; 11. fissúra longa; 12. aqua pura; 13. apertúra próxma; 14. fissúra medullae; 15. medulla flava.

§ 7. СЛОВОТВІР. НАЙВАЖЛИВІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ I ВІДМІНИ

- Суфікс **-ia** утворює іменники, що позначають стан, абстрактне поняття, а також назву науки: **allergia** - підвищена чутливість, **substantia** - речовина, **physiologia** – фізіологія.
- Суфікс **-in-** часто утворює іменники, що позначають заняття, мистецтво чи конкретне найменування: **medicína** – лікарське мистецтво, **disciplína** – наука, **vagína** – вагіна.
- Суфікси **-ŭl-**, **-cŭl-**, **-ŏl-** приєднуються до основи іменників, утворюють іменники із зменшувальним значенням:
Radicŭla – корінець (від radix, **radíc-is** f – корінь)
Clavicŭla – ключик, ключиця (від clavis, **clavis** f – ключ)

Arteriōla – маленька артерія (від **arteri-a**, ае *f* – артерія)

4. Суфікс **-ūr-**, що приєднуються до дієслівної основи супина, утворює іменник, що позначає результат дії:

Structūra – будова (від супина **structur-um**)

Fractura – перелом (від супина **fract-um**)

Примітка: Супин – одна з основних форм латинського дієслова, що закінчується на **-um**. Основу супина отримують відкинувши закінчення **-um**.

ВПРАВИ

1. Утворіть родовий відмінок однини від наступних іменників. Перекладіть:
Cauda, tunīca, scapūla, ala, costa, fascia, cella, bursa, ulna, bulla

2. Утворіть називний і родовий відмінок множини:

Costa, crista, cauda, ala, cella, vagīna, vertebra, bursa, соха, fossa, fascia, fibula, fovea, ulna, bulla

3. У наступних іменниках виділіть суфікси та поясніть їх значення:

Vagīna, apertūra, fractūra, fissūra, sutūra, structūra, commissūra

4. Утворіть іменники із зменшувальним значенням за допомогою суфіксів **-ūl-**, **-cūl-**, **-ōl-** :

a) Cella, ае *f* клітка

Vesīca, ае *f* пузир

Radix, īcis *f* корінь

Fossa ае *f* ямка

Lingua ае *f* язик

b) Auris is *f* вухо

Pars, partis *f* частина

Cutis, cutis *f* шкіра

c) Fovea, ае *f* ямка

Fascia, ае *f* оболочка

Грецькі корні дублюючі латинські іменники I відміни. Суфікс «- itis», утворюючи терміни з значенням «запалення»

Латинські іменники I відміни	Грецькі корні-дублери	Загальне значення	Терміни утворенні за допомогою -itis
córnea, ае	kerat-	роговиця	keratítis кератит
glándula, ае	aden-	залоза	adenítis аденит
lingua, ае	glossa-	язик	glossítis глоссит
mamma, ае	mast-	грудна залоза	mastítis мастит
medúlla, ае	myel-	спинний мозок	myelítis мислит
pálpebral, ае	blephar-	повіка	blepharítis блефарит
vena, ае	phleb-	вена	phlebítis флебит
vagína, ае	colp-	піхва	colpítis кольпит
vértebra, ае	spondyl-	хребет	spondylítis спондиліт
vesica, ае	cyst-	міхур(сечовий)	cystítis цистит
(urinaria)	cholecyst-	міхур(жовчний)	cholecystítis холцистит
vesica(fellea)			

Завдання. Перепишіть в зошит грецькі корні-дублери. Поясніть значення термінів, утворених від грецьких корнів за допомогою суфікса *-itis*.

Прочитайте і запам'ятайте афоризми.

Фрази, афоризми, прислів'я

1. Mala gallina, malum ovum. - Погана куриця, погане яйце. 2. Mala herba cito crescit. - Погана трава швидко росте; поганий приклад заразний. 3. Scientia est potential. - Знання – сила. 4. Vita brevis, ars longa. - Життя коротке, мистецтво (наука) довговічне. 5. Aurora musis amica. – Аврора (богиня ранкової зорі) – подруга музам, так як ранкові часи сприятливі для занять наукою, мистецтвом.

Термінологічний мінімум

Іменники I відміни

ala, ae f - крило	lámina, ae f - пластинка
apertúra, ae f – вхід отвір	medúlla, ae f – кістковий мозок, спинний, продовгуватий
aqua, ae f - вода	órbita, ae f - очниця
capra, ae f - коза	planta, ae f - рослина
cardia, ae f – серце, вхід стравоходу	plica, ae f - складка
fíbra, ae f - волокно	ruptúra, ae f - розрив
físsúra, ae f – щілина, тріщина	spina, ae f - хребет, ость
fovea, ae f - ямка	squama, ae f – луска
fractúra, ae f - перелом	sutúra, ae f - шов
gingíva, ae f - ясна	úngula, ae f - копито
glándula, ae f - залоза	vagina, ae f - піхва
glossa, ae f – (грец.) язик	vacca, ae f - корова
herba, ae f - трава	vesíca, ae f – міхур
incisúra, ae f - вирізка	vita, ae f - життя
juba, ae f – грива	

Питання для самоконтролю

1. Назвіть основні граматичні категорії іменника латинської мови.
2. Як визначається граматичний рід іменника? Чи співпадає він в різних мовах?
3. В яких відмінках частіше всього використовуються слова-терміни? Назвіть питання, на які ці відмінки відповідають, і функції цих відмінків в термінах.
4. По якій ознаці прийнято визначати латинські відміни? Назвіть ці ознаки для кожної відміни.
5. Назвіть найважливіші суфікси іменників I відміни.
6. Як визначити практичну основу іменника?

ВПРАВИ:

1. Назвіть основу і вкажіть відміни подальших іменників:

1. Scabies, scabiéi - короста; 2. fibra, fibrae - волокно; 3. ácidum, ácidí - кислота; 4. pulmo, puimónis - легке; 5. bos, bovis - бик; 6. dens, dentis - зуб; 7. colon, í - ободова кишка; 8. arcus, arcus - дуга; 9. lingua, linguae - язик; 10. rábies, rabiéi - сказ; 11. visus, visus - зір; 12. ophthálmós, í - око; 13. corpus, córporis - тіло; 14. óculus, óculi - око; 15. costa, costae - ребро; 16. derma, dérmatis - шкіра; 17. cervix, cervícis - шия; 18. vesíca, vesícae - міхур; 19. haema, haématis - кров; 20. pes, pedis - нога; 21. os, ossis - кістка;

2. Переведіть усно на латинську мову:

1. Вода; 2. волокно; 3. трава; 4. корова; 5. рослина; 6. залоза; 7. вирізка; 8. щілина; 9. міхур; 10. розрив; 11. вхід; 12. пластинка; 13. крило; 14. ость; 15. життя; 16. вхід стравоходу в шлунок; 17. луска; 18. вія.

3. Перекладіть екстемпоре.

1. Vagina, ae; 2. vertebra, ae; 3. nucha, ae; 4. juba, ae; 5. columna, ae; 6. ungula, ae; 7. planta, ae; 8. herba, ae; 9. squama, ae; 10. ruptura, ae; 11. scapula, ae; 12. orbita, ae; 13. fractura, ae; 14. plica, ae; 15. ala, ae; 16. fovea, ae; 17. gingiva, ae; 18. spina, ae; 19. cauda, ae; 20. cardia, ae.

13

4. Перекладіть письмово слова і словосполучення у відповідному відмінку, числі (по одному варіанту):

1. Язики, води, серце, отвір, складок, перелом ребра; 2. копито, ость, вія, хвостів, стовп хребців, ость лопатки; 3. щілини, язиків, волокна, залози, щілина копита, хибні ребра; 4. вода, луска, трав, гриви, кісткового мозку, ость лопатки; 5. широкий шов, глибока ямка, довга вирізка, щілина язика; 6. косий шов, перелом ребра, чистої води;

5. Перекладіть письмово словосполучення, користуючись словником:

1. Глибокий розрив; 2. мале крило; 3. малих крил; 4. широка пластинка; 5. широкі пластинки; 6. власні волокна; 7. плоский шов; 8. плоскі шви; 9. шви лопатки; 10. перелом верхньої челюсті; 11. перелом крил; 12. серозна оболонка; 13. слизові оболонки; 14. складка крила; 15. порожниста вена; 16. порожнистих вен;

6. Прочитайте терміни вголос, переведіть усно, визначте відміни:

Regione, regiónis; collum, colli; dorsum, dorsí; labium, labii; óculus, óculi; frons, frontis; rostrum, rostri; caput, cápitis; nasus, nasi; áuris, áuris; manus, manus; dextra, sinistra,

externa, interna, media, plana, pura, transversa, flavam parva, profunda; os, oris; dens, dentis; media, planum.

7. Прочитайте вголос і екстемпоре визначте відміни іменників:

1. Cóndyles, i m – мищелок	9. rabiés, rabiéi f - сказ
2. locus, loci m - місце	10. quercus, quercus f - дуб
3. corpus, córporis n - тіло	11. plica, plicae f - складка
4. cortex, córtices m - кора	12. venter, ventris m – живіт
5. cranium, cranii n - череп	13. vesíca, vesícae f - міхур
6. arcus, arcus m - дуга	14. succus, succi m - сік
7. frons, frontis f - лоб	15. cervix, cervícis f - шия
8. énteron, énteri n – кишка	16. solution, solutiónis f – розчин

§ 8. ВІДМІНКОВІ ЗАКІНЧЕННЯ II ВІДМІНИ

До другої відміни належать іменники *чоловічого роду* з закінченням в називному відмінку однини **-us, -er** і *середнього роду* з закінченнями **-um, -on***. В родовому відмінку вони мають закінчення **-i**.

* Закінчення **-on** характерно для іменників грецького походження.

NB! Назви дерев та кущів, які в *nom. sing.* мають закінчення **-us**, за значенням належать до жіночого роду. Наприклад: *malus, if-* яблуня; *pyrus, if-* груша; *primus, if-* слива та інші.

14

До жіночого роду належать також іменники: *humus, if-* ґрунт; *crystallus, if-* кристал; *methodus, if-* метод; *diameter, tri/-* діаметр та деякі інші.

При відмінюванні іменники жіночого роду мають такі ж самі закінчення, як і іменники чоловічого роду.

NB! Іменники чоловічого роду з закінченням **-er** часто при відмінюванні втрачають голосну **e** (**e** – побіжне)

Таблиця відмінкових закінчень II відміни

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masc.	Neutr.	Masc.	Neustr.
Nom.	-us,-er	-on,-um	-i	-a
Gen.	-i	-i	-orum	-orum

Зразок II відміни

Causus	Musculinum		Neutrum	
	Sing.	Plur.	Sing.	Plur.
Nom.	musculus	musculi	ligamentum	ligamenta
Gen.	musculi	musculorum	ligamenti	ligamentorum

Термінологічний мінімум

Іменники II відміни

чоловічий рід

cancer, cancri *m* рак (-е побіжне)

digitus, *i m* палець

esophagus, *i m* стравохід

fundus, *i m* дно

humerus, *i m* плече

medicus, *i m* лікар

morbus, *i m* захворювання

musculus, *i m* м'яз

nasus, *i m* ніс

oculus, *i m* око

radius, *i m* променева кістка

ramus, *i m* гілка

saccus, *i m* мішок

sulcus, *i m* борозна

stomachus, *i m* желудок

truncus, *i m* 1) ствол, 2) тулуб

tarsus, *i m* передплесно

carpus, *i m* зап'ясті

середній рід

cavum, *i n* порожнина

cerebrum, *i n* головний мозок

collum, *i n* шия

colon, *i n* ободова кишка

cranium, *i n* череп

brachium, *i n* плече

dorsum, *i n* спина

duodenum, *i n* дванадцятипала кишка

encephalon, *i n* головний мозок

ganglion, *i n* нервовий вузол

intestinum, *i n* кишка

labium, *i n* губа

ligamentum, *i n* зв'язка

manubrium, *i n* рукоятка

remedium, *i n* ліки

septum, *i n* перегородка

sternum, *i n* грудина

rectum, *i n* пряма кишка

§ 9. СЛОВОТВІР. НАЙВАЖЛИВІШІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ II ВІДМІНИ

1. Суффікси **-ul-** (**-cul-**), **-ol-**, приєднуються до основи іменників, утворюють іменники другої відміни з зменшувальним значенням. Похідне іменник зберігає рід початкового:

bronchiolus, *i m* – бронхіола (від **bronch-us**, *i m* – брoх)

ramulus, *i m* – гілочка (від **ram-us**, *i m* – гілка)

tuberculum, *i n* – горбок (від **tuber**, *eris n* – бугор)

ventriculus, *i m* – шлуночок (від **venter**, **ventr-is m** – шлунок)

2. Суфікси **-ari-** (приєднується до основи іменників) і **-ori-** (приєднується до дієслівної основи Супін) утворюють іменники, які означають місце, приміщення:

vivarium, *i n* – віварій (від **viv-um**, *i* - живий організм)

laboratorium, *i n* – лабораторія (від **laborat-um**, **laborate** – працювати)

3. Суфікс **-ism-**, приєднується до основи іменників, утворює іменники, що позначають отруєння або хворобу:

Iodismus, *i m* – отруєння йодом (від **iod-um**, *i n* – йод)

botulismus, *i m* – ботулізм (отруєння харчовими продуктами, наприклад, ковбасою) (від **botul-us**, *i m* – ковбаса).

ВПРАВИ

1. Визначте рід наступних іменників і перекладіть їх:

Capitulum, fundus, sulcus, cranium, vesica, tuberculum, clavicula, ventriculus, cerebrum, Septum, squama, remulus, incisura, lamina, collum, medulla, fossula, celluma.

2. Утворіть родовий відмінок однини від наступних іменників і перекладіть їх:

Sternum, humerus, stomachus, ligamentum, cavum, morbus, dorsum, saccus, esophagus, cranium, oculus, intestinum, digitus, septum, radius.

3. Утворіть форми називного і родового відмінка множини від наступних іменників:

Musculus, brachium, labium, sternum, saccus, ramus, digitus, manubrium, truncus.

4. Утворіть іменники з зменшувальним суфіксами *-ul-*, *-cul-* і перекладіть їх:

Saccus, lobus, tuber, arteria, tubus, cella, vesica, bronchus.

5. У наступних словах виділити суфікси і пояснити їх значення:

Tuberculum, sacculus, fissura, sutura, bronchioles, arteriola.

6. Утворіть форму родового відмінка однини від наступних іменників і перекладіть їх:

Angulus, anus, cerebrum, collum, abomasus, ganglion, atrium, caecum, carpus, cytus, duodenum, colon, encephalon, ileum, labium, enteron.

7. Перекладіть такі іменники і утворіть від них форми називного і родового відмінка множини:

Lumbus, oculus, radius, rectum, sacrum, septum, spondylus, sulcus, uterus.

8. Перекладіть, визначте суфікси та поясніть їх значення:

Ventriculus, botulismus, ramulus, vivarium, tuberculum, sacculus, bronchioulus, tubulus

Питання для самоконтролю

1. Які іменники належать до II відміни? Наведіть приклади.
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого та середнього роду II відміни.
3. Які іменники жіночого роду належать до II відміни?
4. До якого роду належать у латинській мові назви дерев та кущів?
5. Які іменники чоловічого роду належать до I відміни?
6. Які іменники належать до I відміни? Наведіть приклади.

§10. ТРЕТЯ ВІДМІНА

До третьої відміни належать іменники чоловічого, жіночого та середнього роду, що закінчуються на **-is** в gen. sing. У називному відмінку однини вони мають різні закінчення. Третя відміна ділиться на три типи: приголосний, голосний і змішаний.

Приголосний тип III відміни іменників

Основною ознакою всіх іменників, що відмінюються по приголосному типу III відміни, є те, що а) всі ці іменники нерівноскладові, тобто мають в родовому відмінку однини на один склад більше, ніж в називному: tumor, tumoris *m* – пухлина; radix, radicis *f* – корінь; corpus, corporis *n* – тіло; б) основа цих іменників закінчується завжди на один голосний звук:

tumor, tumoris – основа: tumor-
radix, radicis – основа: radic-
corpus, corporis – основа: corpog-

Залежно від кількості складів у називному і родовому відмінках однини іменники III відміни поділяються на рівноскладові і нерівноскладові.

Іменники III відміни

рівноскладові

в nom. et gen. sing, мають однакову кількість складів:

Nom. sing, vi-tis - *виноград*
Gen. sing, vi-tis - *винограду*

нерівноскладові

в gen. sing, мають на один склад більше, ніж у nom. sing.:

Nom. sing, flos - *квітка*
Gen. sing, flo-ris – *квітки*

У більшості іменників III відміни практична основа не збігається з основою називного відмінка однини, тому у словниковій формі іменника подається закінчення gen. sing. з частиною основи, в якій відбулися зміни. Для того щоб визначити основу іменника III відміни, слід поставити його у форму gen. sing, і відкинути закінчення **-is**:

Словникова форма	Gen. sing.	Основа
radix, icis <i>f</i> - корінь	radic- is	radic-

Закінчення називного і родового відмінків однини і множини іменників III відміни приголосного типу

Causus	Singularis			Pluralis		
	Masc.	Fem.	Neutr.	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	Різні закінчення			-es	-es	-a
Gen.	-is	-is	-is	-um	-um	-um

Зразки III відміни приголосного типу

Causus	Singularis		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	tumor	radix	corpus
Gen.	tumoris	radicis	corporis

Causus	Pluralis		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	tumores	radices	corpora
Gen.	tumorum	radicum	corporum

Термінологічний мінімум

Іменники III відміни приголосного типу

Чоловічий рід

abductor, oris *m* отвідний м'яз
 adductor, oris *m* привідний м'яз
 apex, icis *m* верхівка
 cortex, icis *m* кора
 depressor, oris *m* опускаючий м'яз
 extensor, oris *m* розгинаючий м'яз
 erector, oris *m* випрямляючий м'яз
 flexor, oris *m* сгибаючий м'яз
 levator, oris *m* піднімаючий м'яз
 margo, inis *m* край
 pulmo, onis *m* легеня
 pes, pedis *m* нога
 paries, etis *m* стінка
 tumor, oris *m* пухлина
 tendo, inis *m* сухожилля
 trochanter, eris *m* вертел

cervix, icis *f* шия
 extensio, onis *f* розгинання
 extremitas, atis *f* кінцівка
 flexio, onis *f* сгибання
 radix, icis *f* корінь
 rotatio, onis *f* обертання

Середній рід

abdomen, inis *n* живіт
 corpus, oris *n* тіло
 crus, cruris *n* гомілка, ніжка
 caput, capitis *n* голова
 foramen, inis *n* отвір
 femur, oris *n* стегно
 hepar, atis *n* печінка
 iecur, oris *n* печінка
 occiput, occipitis *n* потилиця
 pectus, oris *n* груди
 tempus, oris *n* скроня

Жіночий рід

articulatio, onis *f* суглоб
 Abductio, onis *f* відведення
 Adductio, onis *f* приведення
 cartilago, inis *f* хрящ

ВПРАВИ

1. Створіть від наступних іменників родовий відмінок однини, виділіть основу і перекладіть:

Abdomen, foramen, caput, cervix, pes, corpus, pectus, tumor, tendo, femur, cortex

2. Створіть форми називного і родового відмінків множини і перекладіть

Abductor, adductor, erector, extensor, articulatio, extremitas, cartilago, radix, foramen, femur, corpus, crus.

3. Створіть іменники, що позначають запалення наступних органів:

Gaster, pleura, colon, hepar, pancreas.

4. Виділіть суфікси в наступних термінах і поясніть їх значення. перекладіть:

Dermatosis, dermatitis, botulismus, mycosis, mycetismus, auscultatio, abductio, rotatio, ascaridosis, adenitis, mastitis, gastroenteritis, brucellosis, palpatio, extensio, adductio.

5. Перекладіть латинською мовою і напишіть в словниковій формі такі терміни:

Корінь, кінцівка, шия, сухожилок, легені, кора, край, гомілка, нога, отвір, стегно, тіло, голова, скроня, живіт, печінка, хрящ, сгибающий м'яз, розгинающий м'яз, піднімающий м'яз, опускающий м'яз, приводячий м'яз, відводячий м'яз, випрямляющий м'яз.

Голосний тип III відміни

За голосним типом третьої відміни схиляються іменники середнього роду з закінченням в називному відмінку **-e, -al, -ar**.

Закінчення називного і родового відмінків однини і множини іменників III відміни голосного типу

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	-en, -al, -ar	-ia
Gen.	-is	-ium

Зразки III відміни голосного типу

Casus	Singularis		
Nom.	rete	animal	calcar
Gen.	retis	animalis	calcaris
	Pluralis		
Nom.	retia	animalia	calcaria
Gen.	retium	animalium	calcarium

Термінологічний мінімум

Іменники III відміни голосного типу

animal, alis *n* тварина

calcar, aris *n* шпора

cochlear, aris *n* ложка, равлик

cubile, is *n* ложе

ile, is *n* пах

rete, is *n* сітка

Змішаний тип III відміни

За змішаним типом відмінюються іменники всіх трьох родів:

а) рівноскладові іменники з закінченнями в nom. sing. **-is. -es**: piscis, piscis *m* - риба; feles, felis *f* – кішка.

б) іменники, основа яких закінчується на дві або три приголосних: cor, cordis *n* - серце.

Особливості змішаного відмінювання. Іменники, відмінюються за змішаним типом, приймають в родовому відмінку множини закінчення **-ium** замість **-um**, а у всіх інших відмінках відмінюються як іменники приголосного типу.

Зразок III відміни змішаного типу

Casus	Singularis		
Nom.	dens	auris	os
Gen.	dent- is	aur- is	oss- is
	Pluralis		
Nom.	dent- es	aur- es	oss- a
Gen.	dent- ium	aur- ium	oss- ium

Загальна таблиця змішаного типу

Тип	Іменники
Приголосний	Нерівноскладові всіх родів з основою на один приголосний
Голосний	Середнього роду, які в nom. sing, закінчуються на -al, -ar, -e
Мішаний	а) нерівноскладові всіх родів з основою на два приголосних; б) рівноскладові всіх родів, які в nom. sing, мають закінчення -is, -es

§11. СЛОВОТВОРЕННЯ.

ВАЖЛИВІ СУФІКСИ ІМЕННИКІВ III ВІДМІНИ

а) Суфікси іменників жіночого роду:

1. Суфікс **-itis**, що приєднується до основи іменника (назва органа), утворює іменники, що позначають запальний процес:

encephalitis, idis f – запалення мозку (від **encephal-on**, *i n* – головний мозок)

bronchitis, idis f – запалення бронх (від **bronch-us**, *i m* – бронх.

2. Суфікс **-os-** утворює назви хвороб незапального характеру, часто пов'язаних з перевищенням норм в організмі:

monocytosis, is f – збільшення числа моноцитів в крові (від **monocyt-us**, *i m* – моноцит).

acidosis, is f – збільшення вмісту кислих речовин в крові і тканинах (від **acid-um**, і *n* – кислота).

3. Суфікс **-io**, що приєднується до дієслівної основи супіна, утворює іменник, що позначає дії або результат дії:

incision, onis f – надріз (від **incis-um, incidere** – надрізати)

iniectio, onis f – вливання (від **inject-um, ingicere** – вливати).

б) Суфікси іменників чоловічого роду:

Суфікси **-tor, -sor**, що приєднуються до основи супіна, утворюють іменники, що позначають дійову особу або предмет. (Практично приєднується **-or** до основи супіну):

flexor, oris m – згинач (від **flex-um**)

extensor, oris m – розгинач (від **extens-um**)

levator, oris m – піднімає м'яз (від **levat-um**)

Термінологічний мінімум

Іменники III відміни змішаного типу

auris, auris *f* вуха

avis, avis *f* пташка

cutis, cutis *f* шкіра

naris, naris *f* ніздрия

tabes, tabis *f* виснаження

unguis, unguis *f* кіготь

cor, cordis *f* серце

dens, dentis *m* зуб

frons, frontis *f* лоб

phalanx, phalangis *f* фаланга

os, ossis *n* кістка

pars, partis *f* частина

pons, pontis *m* міст

venter, ventris *m* живіт

ВПРАВИ

1. Утворіть родовий відмінок однини, виділіть основу і перекладіть такі іменники:

Venter, os, cutis, naris, phalanx, cor, dens, pons, rete, calcar, animal, ile.

2. Утворіть називний і родовий відмінки множини і перекладіть такі іменники:

Animal, dens, pars, os, unguis, avis, piscis, phalanx, feles, auris, cor, pons.

3. Визначте тип третьої відміни і рід наступних іменників:

Rete, hepar, iecur, frons, pars, venter, extremitas, tuber, pes, vulnus, occiput, cor, ulcus, sanguis, flexio.

§12. ЧЕТВЕРТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До четвертої відміни належать іменники чоловічого роду з закінченням в називному відмінку однини **-us** і середнього роду з закінченням **-u**. У родовому відмінку однини всі іменники четвертої відміни мають закінчення **-us**. Наприклад: *comu, us n* - ріг, *genu, us n* – коліно, *fructus, us m* - плід; *lacus, us m* - озеро; *quercus, us m* – дуб.

Закінчення називного і родового відмінка однини і множини іменників IV відміни

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masc.	Neutr.	Masc.	Neutr.
Nom .	-us	-u	-us	-ua
Gen .	-us	-us	-uum	-uum

Зразки відмінювання іменників IV відміни

Causus	Masculinum	
	Singularis	Pluralis
Nom.	ductus	ductus
Gen.	ductus	ductuum
Neutrum		
Nom.	cornu	cornua
Gen.	cornus	cornuum

§13. СЛОВОТВІР. СУФІКСИ ІМЕННИКІВ IV ВІДМІНИ.

Велика частина іменників IV відміни утворена від дієслівної основи супіна з суфіксом **-us**. Ці іменники означають почуття, стан, дію:

audītus, us m – слух (від *audio, audītum, īre 4* – слухати)

visus, us m – зір (від *video, visum, vidēre 2* – дивитись)

sensus, us m – почуття (від *sentio, sensum, sentire 4* – відчувати)

status, us m – стан (від *sto, statum, stāre 1* - стояти)

partus, us m – пологи (від *pario, partum, parēre 3* – народжувати)

exitus, us m – результат (від *exeo, exitum, exīre 4* – виходити)

plexus, us m – сплетіння (від *plecto, plexum, plectēre* – сплітати)

processus, us m – відросток (від *procēdo, processum, procedēre 3* – йти вперед)

abscessus, us m – нарив (від *abscēdo, abscessum, abscedēre 3* – наривати).

Термінологічний мінімум

Іменники IV відміни

Чоловічий рід

arcus, us *m* дуга

ductus, us *m* проток

fructus, us *m* плід

meātus, us *m* прохід

processus, us *m* відросток

recessus, us *m* порожнину (кишеню)

sinus, us *m* пазуха

Середній рід

cornu, us *n* ріг

genu, us *n* коліно

Фрази, афоризми, прислів'я

1. Septum sinus nasi. 2. Ruptúra septi nasi. 3. Órgana sénsuum sunt: órganon visus, órganon auditus, olfactus, gustus, tactus. 4. Óculus est órganon visus, auris – órganon auditus. 5. Vertebra habet corpus, arcum, processum. 6. Atlas vertebra spurla est. 7. Facies digiti(pedis), 8. Facies digiti manus. 9. Manus manum lavat. 10. Exitus letális. 11. Hábitus aegróti. 12. Linimentum contra scabiem equórum. 13. In statu nascendi (у стані зародження). 14. In situ. 15. Situs transverses. 16. Situs inversus. 17. Status praesens aegróti. 18. Status quo (ante). 19. Est modus in rebus. 20. Dies diem docet. 21. Nulla dies sine linea. 22. Carpe diem. 23. Amicus certus in re incerta cernitur. 24. Bona fide (сумлінно). 25. Mala fide(нечесно). 26. Facies Hippocrática. 27. Medicina cancrum in statu nascendi curat.

§14. П'ЯТА ВІДМІНА ІМЕННИКІВ

До п'ятої відміни іменників належать іменники жіночого роду, що закінчуються в називному відмінку однини на **-es**, а в родовому на **-ei**.

Закінчення називного і родового відмінка однини і множини іменників V відміни:

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	-es	-es
Gen.	-ei	-ērum

Зразок відмінювання іменника V відміни в nom. et gen. sing, et plur.
species, ei f- вид

	Sing.	Plur.
Nom.	speci-es – вид	speci-es – види
Gen.	speci-ei – виду	speci-erum – видів

Термінологічний мінімум

Іменники V відміни

caries, ēi f гнилість

facies, ēi f поверхню; обличчя

rabies, ēi f сказ

scabies, ēi f короста

species, ēi f збір (трав)

superficies, ēi f поверхню; верхня сторона

Питання для самоконтролю

1. Які іменники належать до IV відміни?
2. Назвіть ознаки іменників чоловічого і середнього родів IV відміни.
3. Які іменники жіночого роду належать до IV відміни?
4. Які іменники належать до V відміни? Наведіть їх відмінкові закінчення.

ВПРИВИ

1. Утворіть родовий відмінок однини і множини наступних іменників і перевести їх:

Processus, facies, ductus, species, genu, cornu, arcus, cessus, meatus.

2. Перекладіть на латинську мову такі терміни:

Реберна дуга; реберний хрящ; плечова кістка; область ніздрів; черевна порожнина; ямка хребця; головка плечової кістки; ямка головки променевої кістки; спинка носа; тіло грудної кістки; кістки передпліччя; головка

променевої кістки; тіло стегнової кістки; стегнова кістка; очне яблуко; носова перегородка; грудна порожнина; тазова порожнина; дужка хребця; кістки зап'ястя; голівка стегнової кістки; кістка заплюсни; кістки п'ястка; кістки пальців; кістки гомілки; кістки заплюсни.

§15. НЕУЗГОДЖЕНЕ ОЗНАЧЕННЯ

Неузгоджене означення, тобто означення, виражене іменником в родовому відмінку, є складовою частиною багатьох складних термінів. Воно ставиться за визначальним словом: *corpus vertebrae* – тіло хребця, *dorsum nasi* – спинка носа.

На українську мову неузгоджене означення часто перекладається прикметником:

os brachii – плечова кістка

os femoris – стегнова кістка

Іменник у функції неузгодженого означення зазвичай стоїть у родовому відмінку однини, крім тих нечисленних термінів, де воно пов'язане з поняттям множинності, наприклад: *columna vertebrae* – хребетний стовп, *arcus costarum* – реберна дуга. Неузгоджене означення завжди залишається незмінним за формою, незалежно від того, в якому відмінку стоїть визначальне слово.

Зразки відмінювання іменника з неузгодженим визначенням називному і родовому відмінках однини і множини

Spina scapulae f – ость лопатки

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	<i>spina scapulae</i>	<i>spinae scapulae</i>
Gen.	<i>spinae scapulae</i>	<i>spinarum scapulae</i>

Columna vertebrae f – хребцевий стовп

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	<i>Columna vertebrarum</i>	<i>Columnae vertebrarum</i>
Gen.	<i>Columnae vertebrarum</i>	<i>Columnarum vertebrarum</i>

ВПРАВИ

- Прочитайте наступні іменники й визначте, до якого відмінка вони належать:

Abdomen, abdominis; abomasus, abomasi; omasus, omasi; reticulum, reticuli; ala, alae; angulus, anguli; anus, ani; apex, apicis; arcus, arcus; atrium, atrii;

auris, auris; avis, avis; brachium, brachii: bulla, bullae; bursa, bursae; caput, capitis; cella, cellae; cauda, caudae; carpus, carpi; cavum, cavi; cerebrum, cerebri; cranium, cranii; cor, cordis; cutis, cutis; cystis, cystis; cytus, cyti: dens, dentis; derma, dermatis; dorsum, dorsi, duodenum, duodeni; encephalon, encephali; enteron, enteri; colon, coli; facies, faciei, fascia, fasciae; femur, femoris; fibula, fibulae; foramen, foraminis; fossa, fossae; frons, frontis; ganglion, gangli; gaster, gastris; genu, genus; glandula, glandulae; gyrus, gyri; haema, haematis; hepar, hepatis; humerus, humeri; ileum, ilei; ischium, ischii; intestinum, intestini, labium, labii; lobus, lobi; lamina, laminae; mandibula, mandibulae; meninx, meningis; larynx, laryngis; occiput, occipitis; esophagus, esophagi; os, oris; os, ossis; ostium, ostii; pancreas, pancreatis; pars, partis; pectus, pectoris; pelvis, pelvis; pes, pedis; pharynx, pharyngis; pylorus, pylori; radix, radice; processus, processus; rete, retis; rummen, ruminis; sanguis, sanguinis; splen, splenis; spondylus, spondyli; radius, radii; regio, regionis; stoma, stomatis; stomachus, stomachi; tendo, tendinis; thorax, thoracis; uber, uberis; venter, ventris, vertebra, vertebrae, vagina, vaginae, ductus, sinus, species, speciei; tractus, rabies, rabiei; caries, cariei; scabies, scabiei.

2. Виділіть основу іюменників.

Apex, apicis *m*, arcus, arcus *m*, auris, auris *f*, caput, capitis *n*, cervix, cervicis *f*, cornu, cornus *n*, cystis, cystis *f*, dens, dentis *m*, derma, dermatis *n*, foramen, foraminis *n*, facies, faciei *f*, femur, femoris *n*, haema, haematis *n*.

§16. УЗГОДЖЕННЯ ПРИКМЕТНИКІВ З ІМЕННИКАМИ

Прикметники в латинській мові завжди ставляться після іменників і узгоджуються з ними в роді, числі та відмінку. Для того щоб узгодити прикметник з іменником, необхідно:

- 1) визначити рід іменника (за словниковою формою);
- 2) визначити групу та підгрупу прикметника;
- 3) у словниковій формі прикметника знайти родові закінчення, відповідне роду іменника;
- 4) утворити необхідну родову форму прикметника, додавши до його основи родові закінчення.

Наприклад, необхідно узгодити прикметник *sativus*, *a*, *um* – посівний з іменниками: *daucus*, *i m* – морква; *avena*, *ae f* – овес; *pisum*, *i n* – горох.

Іменник *daucus* належить до чоловічого роду (*m*). Прикметник *sativus*, *a*, *um* належить до першої групи, має родові закінчення чоловічого роду *-us*:

Морква посівна – *Daucus sativus*.

Іменник *avena* належить до жіночого роду (*f*). Закінчення жіночого роду прикметників першої групи *-a*:

Овес посівний – *Avena sativa*.

Іменник *pisum* належить до середнього роду (я). Закінчення середнього роду прикметників першої групи *-um*:

Горох посівний – *Pisum sativum*.

Якщо іменник і прикметник належать до різних відмін, то при узгодженні закінчення прикметника

Наприклад: *hordeum, i n* – ячмінь (*vulgaris, e* – звичайний).

Іменник середнього роду *hordeum* належить до II відміни. Прикметник *vulgaris, e* є прикметником з двома родовими закінченнями і належить до III відміни.

Ячмінь звичайний – *Hordeum vulgare*.

Lens, lentis f – сочевиця (*culinarius, a, um* – їстівний).

Іменник *lens* є іменником жіночого роду III відміни. Прикметник *culinarius, a, um* є прикметником першої групи із закінченням жіночого роду *-a* (I відміна).

Сочевиця їстівна – *Lens culinaria*.

Malus, i f – яблуна (*domesticus, a, um* – домашній).

Іменник *malus* є іменником жіночого роду II відміни. Прикметник *domesticus, a, um* є прикметником першої групи із закінченням жіночого роду *-a* (I відміна).

Яблуна домашня – *Malus domestica*.

Прикметники узгоджуються з іменниками в роді, числі і відмінку. Якщо іменники і узгоджені з ними прикметники відносяться до одного того ж відмінку, то їх закінчення збігаються: **musculus rectus** – пряма кишка (*musculus, i m; rectus, a, um*). Іменник **musculus** відмінюється по другому відмінку і прикметник, узгоджується з ним (чоловічого роду) теж по другому відмінку:

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	musculus rectus	musculi recti
Gen.	musculi recti	musculōrum rectōrum

Якщо ж іменник і узгоджений з ним прикметник відноситься до різних відмінків, то кожне зі слів приймає відмінкові закінчення своєї відміни:

1) **pulmo dexter** – права легеня (*pulmo, onis m; dexter, tra, trum*)

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	pulmo dexter	pulmones dextri
Gen.	pulmonis dextri	pulmonum dextōrum

2) **vertebra cervicalis** – шийний хребець (*vertebra, ae f; cervicalis, e*)

Casus	Singularis	Pluralis
Nom.	vertebra cervicalis	vertebrae cervicales
Gen.	vertebrae cervicalis	vertebrārum cervicalium

§ 17. ПРИКМЕТНИК. ГРАМАТИЧНІ КАТЕГОРІЇ ПРИКМЕТНИКІВ

Прикметники в латинській мові, як і іменники, мають граматичні категорії роду (*masculinum, femininum, neutrum*), числа (*singularis et pluralis*) та відмінка (*nominativus, genetivus etc.*).

Латинські прикметники поділяються на дві великі групи: до першої групи належать прикметники I-II відмін, до другої - прикметники III відміни.

Прикметники першої групи мають такі родові закінчення:

чоловічий рід	жіночий рід	середній рід
(m)	(f)	(n)
-us, -er	-a	-um

Наприклад: *albus* – білий, *alba* – біла, *album* – біле
niger – чорний, *nigra* – чорна, *nigrum* – чорне.

NB! Більшість прикметників на *-er* втрачають *-e-* при відмінюванні (явище випадного голосного): *rubber* - червоний, *rubric* – червона, *rubrum* – червоне. Деякі прикметники зберігають *-e-* при відмінюванні: *asper* – шорсткий, *aspera* – шорстка, *asperum* – шорстке. Зберігають *-e-* при відмінюванні також усі прикметники з кінцевим терміноелементом *-fer* - носний: *mellifer* – медоносний, *mellifera* – медоносна, *melliferum* – медоносне. У словниках латинські прикметники першої групи подаються таким чином: форма чоловічого роду, закінчення жіночого роду, закінчення середнього роду.

Наприклад:

albus (форма чоловічого роду) – білий

alba (форма жіночого роду) – біла

album (форма середнього роду) – біле

NB! Прикметники першої групи жіночого роду (із закінченням *-a*) відмінюються за зразком іменників I відміни, прикметники чоловічого роду (із закінченнями *-us, -er*) та середнього роду (із закінченням *-um*) – за зразком іменників II відміни.

Усі прикметники другої групи відмінюються за III відміною і залежно від кількості закінчень у формі *nom. sing.* поділяються на три підгрупи:

1) прикметники з трьома родовими закінченнями:

чоловічий рід	жіночий рід	середній рід
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
<i>-er</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>

Campester - польовий, *campestris* - польова, *campestre*- польове

Silvester - лісовий, *silvestris* - лісова, *silvestre*- лісове

Словникова форма:

campester *stris* *stre*-польовий

silvester *stris* *stre* - лісовий;

2) прикметники з двома родовими закінченнями:

чоловічий і жіночий рід	середній рід
(m,f)	(n)
<i>-is</i>	<i>-e</i>

vulgaris – звичайний, звичайна,
arvensis – польовий, польова,

vulgare – звичайне
arvense – польове

Словникова форма: vulgaris, e – звичайний arvensis, e – польовий;

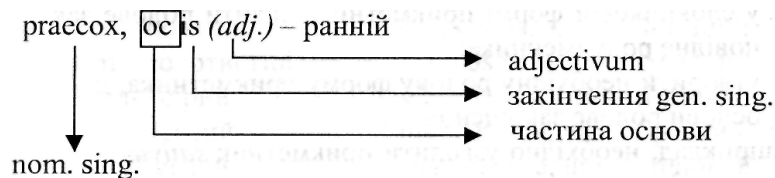
3) прикметники з одним родовим закінченням, спільним для всіх трьох родів:

чоловічий, жіночий, середній рід
(*m, f, n*)
-r / -s / -x

praesox – ранній, рання, ранне

sempervirens – вічнозелений, вічнозелена, вічнозелене.

У словнику такі прикметники подаються, як і іменники, із зазначенням закінчення родового відмінка. Інколи у словниковій формі прикметників і одним родовим закінченням у дужках скорочено позначають: *adj.* (від лат. *adjectivum* - прикметник):

У прикметників з одним родовим закінченням основа визначається, як і в іменників III відміни: шляхом відкидання закінчення *-is* від форми *gen. sing.*

Nom. sing.	Gen. sing.	Основа
praesox	praesoc- is	praesoc-
sempervirens	sempervirent- is	sempervirent-

Родові закінчення латинських прикметників

Прикметники першої групи (I-II відміни)	Прикметники другої групи (III відміни)																					
<table border="0"> <tr> <td><i>m</i></td> <td><i>f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td><i>-us, -er</i></td> <td><i>-a</i></td> <td><i>-um</i></td> </tr> <tr> <td>II відміна</td> <td>I відміна</td> <td>II відміна</td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>-us, -er</i>	<i>-a</i>	<i>-um</i>	II відміна	I відміна	II відміна	<p>1) прикметники трьох закінчень:</p> <table border="0"> <tr> <td><i>m</i></td> <td><i>f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td><i>-er</i></td> <td><i>-is</i></td> <td><i>-e</i></td> </tr> </table> <p>2) прикметники двох закінчень:</p> <table border="0"> <tr> <td><i>m, f</i></td> <td><i>n</i></td> </tr> <tr> <td><i>-is</i></td> <td><i>-e</i></td> </tr> </table> <p>3) прикметники одного закінчення:</p> <table border="0"> <tr> <td><i>m, f, n</i></td> </tr> <tr> <td><i>-r / -s / -x</i></td> </tr> </table>	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>	<i>-er</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>	<i>m, f, n</i>	<i>-r / -s / -x</i>
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
<i>-us, -er</i>	<i>-a</i>	<i>-um</i>																				
II відміна	I відміна	II відміна																				
<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>																				
<i>-er</i>	<i>-is</i>	<i>-e</i>																				
<i>m, f</i>	<i>n</i>																					
<i>-is</i>	<i>-e</i>																					
<i>m, f, n</i>																						
<i>-r / -s / -x</i>																						

§18. ПРИКМЕТНИК I – II ВІДМІНИ

У латинській мові прикметники діляться на дві групи і відмінюються: а) за I – II відмінами (перша група); б) за III відміною (друга група).

Прикметники першої групи мають закінчення в називному відмінку однини чоловічого роду на **-us, -er**; жіночого роду на **-a**, і середнього роду на **-um**;

Masc.	Fem.	Neutr.	
rectus	recta	rectum	- прямий, а, е
dexter	dextra	dextrum	- правий, а, е (е – побіжне)
liber	libera	liberum	- вільний, а, е (е – осн.)

Жіночий рід цих прикметників відмінюється за I відміною, а чоловічий і середній – за II.

У словнику прикметники даються у повній формі чоловічого роду із закінченням жіночого та середнього родів: **latus, a, um** – прямий, **sinister, tra, trum** – лівий, **liber, era, erum** – вільний.

Зразок відмінювання прикметників першої групи

Causus	S i n g u l a r i s		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	rectus	recta	rectum
Gen.	rect- i	rect- ae	rect- i
	P l u r a l i s		
Nom.	rect- i	rect- ae	rect- a
Gen.	rect- orum	rect- arum	rect- orum

Термінологічний мінімум

Прикметники I-II відміни

<p>acutus, a, um гострий albus, a, um білий cavus, a, um порожнистий compactus, a, um щільний compositus, a, um складний contagiosus, a, um заразний cutaneus, a, um шкірний dexter, a, um правий durus, a, um твердий deltoideus, a, um дельтоподібний externus, a, um зовнішній flavus, a, um жовтий gluteus, a, um сідничний internus, a, um внутрішній latus, a, um широкий</p>	<p>longus, a, um довгий magnus, a, um великий medius, a, um середній niger, gra, grum чорний obliquus, a, um косий opticus, a, um зоровий oticus, a, um вуховий parvus, a, um малий rectus, a, um прямий ruber, bra, brum червоний sinister, tra, trum лівий squamosus, a, um лускатий vagus, a, um блукаючий vivus, a, um живий zygomaticus, a, um виличний</p>
---	--

§19. ПРИКМЕТНИКИ III ВІДМІНИ

Прикметники III відміни складають другу групу латинських прикметників. Вони діляться за кількістю закінчень в називному відмінку однини на прикметники трьох закінчень, двох закінчень і одного закінчення.

Прикметники трьох закінчень мають для кожного роду особливе закінчення: для чоловічого роду – **-er**, для жіночого роду – **-is**, для середнього роду – **-e**, **puter** – гнилий, **putris** – гнила, **putre** – гниле. У словнику ці прикметники даються із закінченнями всіх трьох родів:

saluber, bris, bre – цілющий, а, е

Прикметники двох закінчень мають для чоловічого і жіночого роду одне закінчення - **-is**, а для середнього роду -**e**: **gravis**-важкий, важка, **grave**-важке. У словнику ці прикметники даються із зазначенням двох родових закінчень: **occipitalis**, е-потиличний, а, е.

Прикметники одного закінчення мають одне закінчення (**-s**, **-x** або **-r**) для всіх трьох родів: **simplex**- простий, а, е. У словнику ці прикметники даються зі зазначенням закінчення родового відмінка однини (без позначення роду!): **recens**, **ntis** свіжий, а, е.

Основа прикметників з трьома і двома закінченнями визначається за формою жіночого роду:

silvestris – лісова, основа: **silvestr-**
temporalis – скронева, основа: **temporal-**

31

Основа прикметників з одним закінченням визначається по родовому відмінку однини:

resens, recentis – свіжий основа: **recent-**
simplex, simplicis - простий основа: **simplic-**
par, paris – рівний основа: **par-**

Усі прикметники 2-ї групи схиляються по голосному типу 3-го відмінювання.

Зразки відмінювання прикметників другої групи в називному і родовому відмінку однини і множини

Прикметники з трьома закінченнями

Caus	S i n g u l a r i s		
	Masc.	Fem.	Neutr.
Nom.	saluber	salubris	salubre
Gen.	salubris	salubris	salubris
	P l u r a l i s		
Nom.	salubres	salubres	salubria
Gen.	salubrium	salubrium	salubrium

Прикметники з двома закінченнями

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masc. Fem.	Neutr.	Masc. Fem.	Neutr.
Nom.	temporalis	temporale	temporales	temporalia
Gen.	temporalis	temporalis	temporalium	temporalium

Прикметники з одним закінченням

Causus	Singularis		Pluralis	
	Masc. Fem.	Neutr.	Masc. Fem.	Neutr.
Nom.	recens	recens	recentes	recentia
Gen.	recentis	resentis	recentium	recentium

Більшість прикметників III відміни відносяться до числа прикметників двох закінчень.

Термінологічний мінімум

Прикметники III відміни

abdominalis, e черевний
auricularis, e вушний
basilaris, e головний
bleeps, cipitis двоголовий
brevis, e короткий
capillaris, e капілярний
celer, eris, ere швидкий, прискорений
cerebralis, e мозковий
elhmoidalis, e гратчастий
frontalis, e лобовий
medulliaris, e спинномозковий,
кістковомозковий
nasalis, e носовий

occipitalis, e потиличний
parletalis, e 1) тім'яної, 2) пристіночний
pectoralis, e грудний
pulmonalis, e легеневий
par, paris рівний, парний
quadriceps, cipitis чотириголового
rectais, e ректальний, прямокишечний
sphenoidalis, e клиновидний
temporalis, e скроневий
teres, etis круглий
triceps, cipitis триголовий
vaginalis, e вагінальний

ВПРАВИ

1. Визначте відмінок наступних прикметників і перекладіть їх:

Sinister, externus, dextrum, occipitale, gluteus, magnum, parietalis, recens, interna, temporalis, durum, obliquus, rubrum, lata, medius, zygomatica, rectum, breve, cerebralis, abdominalis, celer, sphenoidale, gravis, teres, biceps, brevis, par, saluber, dexter, sinistra.

2. Утворіть називний і родовий відмінок множини від прикметників:

Acutus, obliquus, sphenoidalis, temporalis, simplex, teres, internus, caudalis.

3. *Визначте число і відмінок прикметників:*

Zygomaticus, externi, occipitalium, brevia, abdominalis, sphenoidales, simplicis, temporale, frontalia, parietales, brevis, occipitalia, magnum, sinistrum, paris, terētis, recentis, temporalium, celēris, par.

§20. НАЙВАЖЛИВІШІ СУФІКСИ ПРИКМЕТНИКІВ III ВІДМІНЮВАННЯ

1. Суфікси -āl-, -ār-, які додаються до основи іменників, означають відношення до предмету, належність:

frontālis, e – лобний (від frons, frontis *f* – лоб)

maxillāris, e – верхньощелепний (від maxilla, ae *f* – верхня щелепа)

Суфікс -ār- додається до основи з закінченням – -l.

2. Суфікси -bīl-, -īl- додаються до основи дієслова теперішнього часу, означають можливість, здатність (в пасивному значенні):

sanabīlis, e – виліковний (від sano, āre 1 – лікувати)

facilis, e – легкий (від facio, ěre 3 – робити)

33

ВПРАВИ

1. *Утворити від наступних іменників прикметники з суфіксом -os- та перекласти їх:*

Fibra, squama, petra, spina, caverna, spongia, nervus.

2. *Утворити прикметники, які будуть означати належність, та перекласти їх:*

а) з суфіксом -īn-: canis, pelvis, uterus;

б) з суфіксом -īc-: lymphā, tympanum, epigastrium, trochanter, zygomā, gaster, hepar, cystis

3. *Утворити прикметники з суфіксом -e- та перекласти їх:*

Cartilago, larynx, tendo, os.

4. *Виділити суфікси наступних прикметників та пояснити їх значення:*

Membranacēus, arachnoidēus, coracoidēus, mastoidēus, fibrōsus, membranōsus, zygomaticus, palatinus, dorsalis, laterālis, palmāris, plantāris.

5. *Утворити прикметники з суфіксом -āl- та перекласти їх:*

Sacrum, pectus, mentum, abdomen, cervix, dens, cortex.

6. Утворити прикметники з суфіксом *-ār-* та перекласти їх:

Musculus, scapula, articulus, mandibula, medulla, clavicula.

§ 21. МІСЦЕ ПРИКМЕТНИКА В СКЛАДНОМУ ТЕРМІНІ

Прикметник у функції узгодженого означення є складовою частиною багатьох складних термінів. Воно узгоджується з визначеним їм іменником в роді, числі і відмінку і стоїть після визначеного слова: **vena cava** – порожниста вена, **foramen vertebrale** – хребетний отвір, **facies articularis** - суглобова поверхня.

Складний латинський термін слід перекласти на українську мову в зворотньому порядку, тобто від його кінця до початку:

1	2	3
foramen	occipital	magnum
3	2	1
великий	потиличний	отвір

Переклад терміна з української мови на латинську здійснюється в тому ж порядку.

34

§ 22. ПРИКМЕТНИК В ЗНАЧЕННІ ІМЕННИКІВ

В латинській мові, як і в російській, прикметник іноді переходить в іменник: **caecus, a, um** - сліпий; **caecum, i n** – сліпа кишка (мається на увазі *intestinum* – кишка); **rectus, a, um** – прямий; **rectum, i n** – пряма кишка (мається на увазі *intestinum* – кишка).

ВПРАВИ

1. Узгодьте прикметники, дані в дужках, з іменниками і перекладіть отриманні словосполучення:

Os (longus, a, um), foramen (occipitalis, e), esophagus (magnus, a, um), collum (brevis, e), ligamentum (latus, a, um), morbus (chronicus, a, um), musculus (obliquus, a, um), vertebra (cervicalis, e), regio (parietalis, e), pulmo (sinister, tra, trum).

2. Перекладіть на українську мову:

Regio auricularis; vertebrae cervicales; crista sarcalis media; processus accessories; facies articularis; vertebra lumbalis; os breve; ossa brevia; ossa longa; foramen vertebrale; nervi spinales; musculi recti; musculus peroneus longus; musculus peroneus brevis; musculus pectoralis superficialis; substantia ossea spongiosa; ossa

pneumatica; ossa plana; columna vertebralis; incisura vertebralis cranialis; vertebrae thoracales; fovea costalis cranialis; foramen occipitale magnum.

3. *Перекладіть на латинське мове, узгодивши прикметники з поставленим в дужках іменниками:*

Широкий (м'яз); довгий (нерв); правий (лопатка); хронічний (хвороба); тім'яній (кістка); косою (м'яз); внутрішній (оболонка); твердий (кора); правий (нога); глибокий (ямка); короткий (кістка); лівий (легені); потиличний (область); широкий (зв'язка); зовнішній (оболонка); великий (крило); широкий (лопатка).

4. *Перекладіть на латинську мову:*

Потиличний отвір; шийні нерви; носові хрящі; великий потиличний отвір; заразні хвороби; широкі м'язи; плоскі кістки; ліве око; права легеня; червоні губи; короткі зв'язки; поперекові хребці; суглобова поверхня; шийний хребець; хребетний стовп; скронева кістка; луска скроневої кістки; виличний відросток; скроневий канал; скроневий гребінь; зовнішній слуховий прохід; мозковий череп; тім'яна кістка; мечоподібний відросток; мечоподібний хрящ; вентральне хресцевий отвір; бічний хребетний отвір; поперековий відділ; грудиний відділ; черевна платівка.

35

5. *Перекладіть і напишіть в словниковій формі наступні прикметники:*

Довгий; великий; тім'яної; широкий; простий; круглий; мозкової; короткий; зовнішній; носової; клиновидний; грудної; середній; решчатий; внутренній; двоголовий; черевної; легеневої; зоровий; милий; скроневої; триголовий; лобовий; дельтовидні; виличної; прямий; правий; сідничні; шкірний; потиличний.

6. *Утворіть називний і родовий відмінок множини від прикметників:*

Externus, dexter, gravis, profundus, recens, costalis, par, ethmoidalis.

7. *Узгодьте прикметники, дані в дужках, з іменниками і перекладіть отримані словосполучення:*

Caput (longus, a, um), nervus (radialis, e), caput (medialis, e), vagina (synovialis, e), ligamentum (accessorius, a, um), fascia (gluteus, a, um), ligamentum (lateralis, e), capsula (articulata, e), regio (temporalis, e), os (brevis, e).

8. *Перекладіть наступні терміни на латинську мову:*

Верхнечелюстна кістка, задній лобовий гребінь, слізна кістка, зовнішній лобовий гребінь, вилична кістка, лобова пазуха, скронева ямка, мозковий череп, виличний відросток, великий потиличний отвір, луска потиличної кістки, зовнішній слуховий прохід, зовнішній потиличний гіпоталамус, лицьовий гребінь, глазнична щілина, круглий отвір, крилоподібний канал, кам'яниста кістка, овальна вирізка, соскоподібна частина.

§ 23. СЛОВОТВІР.

НАЙВАЖЛИВІШІ СУФІКСИ ПРИКМЕТНИКІВ I-II ВІДМІНИ

1. Суфікси **-e**, **-ace-**, приєднується до основи іменників, характеризують речовину по його складу:

Osseus, a, um – кістковий (від os, ossis *n* – кістка)

Membranaceus, a, um – перетинчастий (від membrana, ae, *f* – перетинка)

2. Суфікси **-ic-**, **-in-**, приєднується до основи іменників, позначають належність, ставлення до предмета або місця:

Zygomatcus, a, um – скуловий (від zygoma, zygomaticis *n* – скула)

Palatinus, a, um – піднебінний (від palatum, i, *n* – піднебіння)

3. Суфікс **-ide-**, приєднується до основи іменників через сполучну голосну **-o**, позначає схожість:

Rhomboideus, a, um, - ромбоподібний (від rhombus, i *m* – ромб)

4. Суфікси **-os-**, і **-lent-**, приєднується до основи іменників, утворюють прикметники, позначають велику кількість чого-небудь:

Cavernosus, a, um – печерний (від caverna, ae *f* – печера)

Virulentus, a, um – ядовитий (від virus, i *n* – яд).

Фрази, афоризми, прислів'я

1. Magister varia intestína demonstrat: intestínium duodenum, i. jejúnium, i. colon, i. cecum, i. rectum et cétera.
2. Tempus est magister vitae.
3. Experimentum in vitro.
4. Experimentum in vivo.
5. Períodus critica morbi.
6. Ex libris – з книжок, екслібріс.
7. Ignorantia non est argumentum.
8. Natura sanat, médicus curat morbos.
9. Tuberculósus saepe (часто) morbus chrónicus est.
10. Salus pópuli supréma lex.
11. Ab equis ad ásinos.
12. Asinus asinórum per sáecula saeculórum
13. Perículum in mora
14. Fortúna ceca est.

§ 24. СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

У латинській мові якісні прикметники мають три ступені порівняння: звичайний, в Вищий ступінь

Вищий ступінь прикметників утворюється шляхом додавання до основи прикметника суфікса **-ior** (для чоловічого та жіночого роду) або суфікса **-ius** (для середнього роду).

Звичайний	Основа	Вищий ступінь	
		<i>m, f</i>	<i>n</i>
altus, a, um високий	alt-	altior вищий, вища	altius вище
brevis, e короткий	brev-	brevior коротший, коротша	brevius коротше
simplex, icis простий	simplic-	simplicior простіший, простіша	simplicius простіше

Прикметники у вищому ступені відмінюються як іменники приголосного типу III відміни, при цьому відмінкові закінчення додаються до основи прикметника, яка збігається з формою чоловічого і жіночого роду в nom. sing.

37

Зразок відмінювання прикметника у вищому ступені в nom. et gen. sing, et plur.

	Sing.		Plur.	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	altior	altius	altior-es	altior-a
Gen.	altior- is		altior- um	

latior, ius (під.відм. - latioris)

Causus	Singularis		Pluralis	
	<i>m, f</i>	<i>n</i>	<i>m, f</i>	<i>n</i>
Nom.	latior	latius	latiores	latiora
Gen.	latioris	latioris	latiorum	latiorum

§25. НАЙВИЩИЙ СТУПІНЬ

Прикметники в найвищому ступені відмінюються за зразком прикметників I—II відмін. Найвищий ступінь більшості прикметників утворюється від основи звичайного ступеня шляхом приєднання до неї суфікса **-issim-** і закінчень прикметників першої групи: для чоловічого роду **-us**, для жіночого роду **-a**, для середнього роду **-um**.

**Зразок відмінювання прикметника у найвищому ступені
в nom. et gen. sing, et plur.**

	<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
Nom. sing.	altissim- us	altissim- a	altissim- um
Gen. sing.	altissim- i	altissim- ae	altissim- i
Nom. plur.	altissim- i	altissim- ae	altissim- a
Gen. plur.	altissim- orum	altissim- arum	altissim- orum

Звичайний	Основа	Найвищий ступінь		
		<i>m</i>	<i>f</i>	<i>n</i>
altus, a, urn високий	alt-	altissimus найвищий	altissima найвища	altissimum найвище
longus, a, us – довгий	long-	longissimus довжелезний	longa довжелезна	longum довжелезне
brevis, e короткий	brev-	brevissimus найкоротший	brevissima найкоротша	brevissimum найкоротше
simplex, icis простий	simplic-	simplicissimus найпростіший	simplicissima найпростіша	simplicissimum найпростіше

38

Для кращого засвоєння утворення ступенів порівняння прикметника рекомендуються для запам'ятовування наступні схеми:

Вищий ступінь = основа + **-ior** (*m, f*) або **-ius** (*n*)

Найвищий ступінь = основа + **-issim** + **us** (*m*), **a** (*f*), **um** (*n*)

§ 26. ОСОБЛИВОСТІ УТВОРЕННЯ СТУПЕНІВ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

1. Прикметники, які закінчуються на **-er**, утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-rim-**, який додається до форми nom. sing, чоловічого роду та родових закінчень **-us, -a, -um**:

ruber, bra, brum – червоний – ruber – rimus, a, um
pulcher, chra, chrum – красивий – pulcher – rimus, a, um.

2. Шість прикметників на **-ilis, -ile** утворюють найвищий ступінь за допомогою суфікса **-lit-**, який додається до основи прикметника звичайного ступеня, та родових закінчень **-us, -a, -um**:

facilis, e - легкий —> facillimus, a, um
 gracilis, e - стрункий — gracillimus, a, um
 humilis, e - низький — humillimus, a, um
 similis, e - подібний — simillimus, a, um
 dissimilis, e - неподібний — dissimillimus, a, um
 difficilis, e - важкий — difficillimus, a, um.

3. П'ять прикметників утворюють ступені порівняння від різних основ (суплетивні ступені порівняння):

Звичайний ступінь	Вищий ступінь	Найвищий ступінь
bonus, a, um добрий, хороший	melior, melius ліпший, кращий	optimus, a, um найліпший, найкращий
malus, a, um поганий	peior, peius гірший	pessimus, a, um найгірший
magnus, a, um великий	maior, maius більший	maximus, a, um найбільший
parvus, a, um малий	minor, minus менший	minimus, a, um найменший
multus, a, um численний	plures, plura численніші	plurimus, a, um найчисленніший

§27. НЕДОСТАТНІ СТУПЕНІ ПОРІВНЯННЯ ПРИКМЕТНИКІВ

У деяких прикметників відсутній звичайний ступінь. У цьому випадку вищий ступінь, як правило, вживається у якості недостатнього звичайного ступеня:

inferior, inferius – нижній, я, е
 superior, superius – верхній, я, е
 anterior, anterieus- передній, я, е
 posterior – задній, я, е

Питання для самоконтролю

1. Які граматичні категорії мають прикметники в латинській мові?
2. На які групи поділяються латинські прикметники?
3. Які родові закінчення мають прикметники першої групи?
4. На які підгрупи поділяються прикметники другої групи? Назвіть їх родові закінчення.
5. Наведіть приклади прикметників а) першої групи; б) другої групи.

ВПРАВИ

1. *Визначити ступеня порівняння і рід наступних прикметників і перевести їх:*

brevis, longior, latius, latus, recens, acrior, liberius, recentior, superius, inferior, minus, longius, latior, major, minor, latissimus, longissima, brevissimum, simplicissimus, optima, pessimum, parvus, magnum.

2. *Перевести на латинську мову, узгодивши прикметники в звичайному, порівняльному і найвищому ступенях з даними в дужках іменниками:*

короткий (хвіст, нерв); чистий (розчин, сік); довгий (м'яз, кістка); широкий (зв'язка, м'яз); великий (бугорок, часточка); простий (порошок, настойка).

3. *Узгодити прикметники, дані в дужках, з іменниками і перевести отримані словосполучення:*

ligamentum (latior, -ius), nervus (longior, -ius), foramen (major, maius), solutio (purissimus, a, um), dosis (maximus,

Фрази, афоризми, прислів'я

1. Formae unguulárum diversae (різні) sunt: parvae, magnae, obliquae.
2. Musculi sunt: longi, lati, recti, transversi, profundi.
3. Organa sunt interna et externa.
4. Histologia est disciplína de structura cellulárum.
5. Áquila non captat muscas.
6. Chirurgus fractúram et ruptúram diversórum (різних) organórum curat.
7. Stultitia morbus ánimi est.
8. Multa medicamenta in vitro nigro vel in vitro flavo servámus (зберігаємо).
9. Meátus nasi medius.
10. Lien órganon haemopoïësis est.
11. Omne vivum ex ovo.

ЗМІСТ

Морфологія

§ 1. Морфологія. Частина мови	4
§ 2. Іменник. Граматичні категорії іменників	4
§ 3. Словникова форма іменників	6
§ 4. Основа іменника	6
§ 5. Відміни іменників	8
§ 6. Відмінкові закінчення I відміни	8
§ 7. Словотвір. Найважливіші суфікси іменників I відміни	10
§ 8. Відмінкові закінчення II відміни	14
§ 9. Словотвір. Найважливіші суфікси іменників II відміни	15
§ 10. Третя відміна	16
§ 11. Словотворення. Важливі суфікси іменників III відміни	20
§ 12. Четверта відміна іменників	22
§ 13. Словотвір. Суфікси іменників IV відміни	22
§ 14. П'ята відміна іменників	23
§ 15. Неузгоджене означення	24
§ 16. Узгодження прикметників з іменниками	26
§ 17. Прикметник. Граматичні категорії прикметників	27
§ 18. Прикметник I – II відміни	30
§ 19. Прикметники III відміни	31
§ 20. Найважливіші суфікси прикметників III відмінювання	33
§ 21. Місце прикметника в складному терміні	34
§ 22. Прикметник в значенні іменників	35
§ 23. Словотвір. Найважливіші суфікси прикметників I-II відміни	36
§ 24. Ступені порівняння прикметників	37
§ 25. Найвищий ступінь	38
§ 26. Особливості утворення ступенів порівняння прикметників	38
§ 27. Недостатні ступені порівняння прикметників	39

Література

1. Гриценко С. П. Латинська мова для студентів – агробіологів : навчальний посібник / С. П. Гриценко, О. Ю. Балалаєва. – Київ : «Ц.Н.Л.», 2006. – 384с.
2. Шибінська Т. А. Латинська мова / Т. А. Шибінська. – Житомир : «Льонок», 2003. – 120с.
3. Закалюжний М. М. Латинська мова : підручник для студентів біологічних спеціальностей вищих навчальних закладів / М. М. Закалюжний. – Київ : Либідь, 2003. – 367с.
4. Литвинов В. В. Латинська мова / В. В. Литвинов, Л. П. Скорина. – Київ : Вища школа, 1990. – 247с.
5. Федак Н.І. Латинська мова : навчальний посібник / Н.І. Федак. – Черкаси, 1998. – 87с.

Навчальне видання

АНГЛІЙСЬКА МОВА

Методичні рекомендації

Укладач:

Ігнатенко Жанна Валеріївна

43

Формат 60x84 1/1 6 Ум. друк. арк. 3

Тираж 30 прим. Зам. №

Надруковано у видавничому відділі

Миколаївського національного аграрного університету

54020, м. Миколаїв, вул. Георгія Гонгадзе, 9

Свідоцтво суб'єкта видавничої справи ДК № 4490 від 20.02.2013р.